

РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

У статті проаналізовано поняття міжкультурної правової комунікації, охарактеризовано основні її принципи та особливості, що впливають на формування комунікативної компетенції працівників органів внутрішніх справ. Безпосереднє знання цих особливостей міжкультурної комунікації у спілкуванні допоможе уникнути багатьох непорозумінь, що породжуються при взаємодії представників органів внутрішніх справ із пересічними громадянами.

Ключові слова: комунікація, міжкультурна правова комунікація, правова комунікативна компетенція, принципи комунікації.

Необхідність у спілкуванні є однією з найважливіших соціальних потреб, яка з розвитком особистості розширюється й поглиблюється за формою та змістом. Мета розвідки – проаналізувати поняття міжкультурної комунікації та її вплив на формування комунікативної компетенції людини, зокрема працівників внутрішніх справ. Знання принципів та особливостей міжкультурної правової комунікації та безпосереднє застосування їх у спілкуванні з навколишніми допоможе уникнути багатьох непорозумінь, що породжуються при взаємодії представників влади з пересічними громадянами.

Проблема порозуміння (як і розуміння взагалі) у правовій міжкультурній парадигмі постає через призму проблем «інтерпретації та осмислення результатів духовної діяльності людей різних культур і різних епох, їхньої взаємодії і взаємозбагачення». Дослідники [7] кваліфікують «розуміння» як «категорію культури, що виражає цілісно-смыслову сторону людського буття, духовну спільність життя людей, історичний зв'язок поколінь і епох». «Розуміння» вчені трактують як «мудрість людського розуму», що походить із осмислення сутності людської культури, утверджує цілісність людського світосприйняття, що долає обмеженість тих чи інших форм пізнання. При цьому акцент дослідників робиться на єдності світосприйняття,

цілісності світу [7, с. 346–347], а також на складових компонентах згаданого світо-сприйняття, як і сприйняття один одного.

Правова міжкультурна комунікація – це така форма професійної взаємодії із суб'єктами, яка спрямована на ініціювання у комунікаторів правової інтеракції чи блокування протиправних діянь, а також спрямована на пошуки шляхів компромісу під час діалогу / полілогу, встановлення справедливості та рівноправності [4, с. 83].

Мовні компоненти комунікації характеризуються такими особливостями:

Спеціалізація мови. Комунікуючи, використовуючи мовлення, людина застосовує первинні органи (язик, голосові зв'язки тощо) з метою створення повідомлень, природа яких є семіотичною, у своїй основі символічною.

Продуктивність (креативність) мови. Пов'язана з динамічністю мовної системи, її здатністю до розвитку і створення нових засобів комунікації. Це різноманітні елементи, категорії і механізми слово- і формотворення, трансформації повідомлень різних типів, механізми задіяння імпліцитних (формально не виражених) смислів тощо.

Недовговічність мови як комунікативного коду. Зумовлена передусім специфікою усного мовлення, яке триває стільки, скільки говорить певна особа. Письмо, друк та інші системи зберігання мовних знаків можуть значно продовжити в часі життя мовлення. Розвиток сучасних комунікативних технологій суттєво продовжує існування мовлення в часі й просторі.

Довільність знаків мовного коду. Пов'язана із загальною знаковою природою мови, яка оперує квазі-об'єктами (несправжніми, вторинними об'єктами). Знаки мови є довільними стосовно тих об'єктів реального і віртуального світів, які за ними стоять [4, с. 83].

Принципи міжкультурної комунікації – найзагальніші правила ведення кооперативної міжкультурної комунікації. До них зараховують принципи культурно-мовної неупередженості, терпимості, доброї волі, лояльного ставлення до культури і мови співбесідника та ін. [5, с. 81-84].

У житті людини найважливіша роль належить міжособистісній міжкультурній комунікації. Міжособистісна правова міжкультурна комунікація має, як правило, свою специфіку, продиктовану офіційно-діловим стилем, вербальною та невербальною компетенцією правника, правовим дискурсом, що виникає на широкому тлі міждержавних взаємин, міжособистісних зв'язків і т. ін.

Міжособистісна (інтерперсональна) комунікація характеризується кількісною ознакою (наявність 2–3-х осіб) та якісною (вона відбувається лише тоді, коли комуніканти сприймають один одного як особистості).

Міжнародно-правова відповідальність передбачає юридичний обов'язок вступати у комунікативні зв'язки із суб'єктом-правопорушником, ліквідувати наслідки шкоди, завданої іншому суб'єктові міжнародного права у результаті скоєного правопорушення чи вчиненого злочину. Комунікативними правовими методами регулюються колізії, вирішення яких має життєво важливе значення для всієї міжнародної спільноти. Практична бездіяльність, як і ненормативна міжкультурна комунікація, руйнує систему міжкультурних і міжнародних відносин [2, с. 214].

Історія міжнародних відносин свідчить про постійне практичне застосування і вдосконалення комунікативних прийомів досягнення згоди, компромісу, консенсу-

су. Однак правові норми міжкультурної комунікації як інституту до цього часу не кодифіковані. Як правило, і практика міждержавних перемовин ґрунтується на застосуванні правових норм, усталених на базі прецедентів і судових рішень [1, с. 98].

Деякі норми загального характеру, які регулюють питання взаємин, відповідальності, закріплені в міжнародних договорах, підтверджені резолюціями ООН та інших міжнародних організацій.

Комунікативні дії правників спрямовані на забезпечення поважання права іноземних громадян, надання їм допомоги в разі потреби, справедливого поведіння з ними, на здійснення кожним свого законного права самозахисту.

Для міжособистісної комунікації властиві такі риси:

- неповторність взаємодії в межах комунікативного акту (полягає в тому, що мовленнєва інтеракція не має аналогів серед інших типів особистісних зв'язків людей у суспільстві);

- незамінність іншими типами зв'язків між людьми;

- взаємозалежність учасників міжособистісної комунікації (інколи є обтяжливою, але завжди неповторною і незамінною для конкретної людини та суспільства загалом);

- взаємне з'ясування особистісних стосунків (виявляється в тому, що люди почувуються комфортніше, якщо мають можливість поділитися думками, почуттями, враженнями тощо);

- пошук спільної вигоди (виникає в якісних міжособистісних аспектах самого процесу спілкування, в якому особистості самостверджуються, вдосконалюючи себе і впливаючи на світогляд інших учасників комунікації);

- взаємні психологічні орієнтації («відшліфовування» учасниками міжособистісної комунікації своєї психологічної поведінки, психічного стану тощо; черпання психологічної енергії з різних за тривалістю взаємозв'язків);

- наявність спільних знань (особистості спроможні комунікувати лише в тому випадку, коли спираються на спільні знання про світ, самих себе в ньому);

- особистісні засади комунікації (на відміну від усталених типів «безособистісної» комунікації, в основі якої – наперед визначені соціальні «ролі» учасників (правоохоронець – потерпілий; суддя – підсудний тощо), інтерперсональне спілкування ґрунтується на врахуванні вироблених особистісних засад, які можуть не відповідати формальним соціальним законам і правилам).

Хоча правова міжкультурна комунікація є процесом унормованого вітчизняними та міжнародними правами й обов'язками взаємозв'язку (невербального і вербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот і, як правило, послуговуються різними ідіоетнічними мовами, мають різну комунікативну компетенцію, вона не захищена від комунікативних невдач. Інтеракція характеризується тим, що її учасники у випадках прямого контакту використовують мовний код і стратегії спілкування, які відрізняються від тих, котрими вони користуються в межах однієї своєї культури [6, с. 67].

Одним із найважливіших чинників правової міжкультурної комунікації є усвідомлення взаємної «культурної чужинності» її учасників. Як зазначає Ф. Бацевич, міжкультурна комунікація – це особливий тип культури, який характеризується

взаємодією національних (етнічних) культур, етнокультурною компетенцією особистостей, толерантністю, прагненням до міжнаціональної згоди у всіх сферах спілкування [4, с. 83]. Це і накладає відбиток на сутність правової міжкультурної комунікації, в основі якої – толерування Інакпості із додержанням прав і свобод людини і громадянина.

Специфіка правової міжкультурної комунікації яскраво виявляється під час проведення масових заходів. Це явище загальнолодське, сформоване на ґрунті притаманних мовцям етнічних особливостей, національної своєрідності і правових традицій взаємодії різних культур.

Така специфіка зумовлена ментальністю різних народів, їхньою правовою культурою, рівнем культурно-цивілізаційного розвитку і навіть природно-кліматичними умовами [3, с. 17].

Динамічна потреба в ефективному спрямуванні й організації міжкультурних, міжнаціональних взаємовідносин під час масових заходів (чемпіонат із футболу) – це надважлива частина успіху правової професійної діяльності, яка передбачає перш за все взаємини із громадянами. Оскільки працівникам силових структур доводиться мати справу із протиправними діяннями, проблемними взаємостосунками, за яких конфлікт загострюється, наростає, то потреба і можливості врегулювання протистояння знаходяться насамперед у площині комунікативної професійної діяльності правоохоронців. Як правило, комунікативний конфлікт потрібно або оперативно розв'язати, або припинити, знайшовши компроміс. Для цього постає перша і незмінна умова – встановити комунікативний правовий взаємозв'язок або з ватажком, або з групою учасників чи вболівальників, що спрямований як на з'ясування обставин конфлікту, так і на зниження протистояння, напруги.

Отже, кожне повідомлення в комунікації має свою конкретну форму втілення (усну, писемну, з використанням різноманітних немовних знаків тощо), яка значною мірою залежить від того, як це повідомлення буде надсилатись автором (адресантом), тобто від конкретних каналів комунікації, від спільної і відмінної семантики близькозвучних слів, значення багатозначних іншомовних лексем. Для ефективного виконання службових завдань з охорони громадського порядку під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів силами охорони правопорядку необхідні знання основ міжкультурної комунікації, психології поведінки особистості в натовпі, методів психологічного впливу на громадян для попередження та припинення порушень громадського порядку. Правова міжкультурна комунікація сприяє досягненню поставленої мети без застосування сили, тиску, вимог чи пантажу лише тоді, коли вона фахово і стратегічно спрямована та юридично виважена.

Література

1. *Авидон И.* Тренінги ведення переговорів : матеріали для підготовки и проведення / И. Авидон, О. Гончукова. – СПб. : Речь, 2008. – 192 с.
2. Актуальні питання охорони громадського порядку під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів : [матеріали міжн. наук.-практ. конф.]. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. – 276 с.
3. *Аракелов Ю. С.* Профессиональная этика юриста : ответы на экзаменационные

билеты / Ю. С. Аракелов, Б. К. Джегутанов, В. С. Олейников. – СПб. : Питер, 2006. – 128 с.

4. *Бацевич Ф. С.* Основы комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.

5. *Емельянов Ю. Н.* Обучение общению в учебно-тренировочных группах / Ю. Н. Емельянов // Психологический журнал. – 1987. – Т. 8. – № 2. – С. 81–87.

6. *Емельянов Ю. Н.* Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : ЛГУ, 1985. – 276 с.

7. *Спэнгл М.* Переговоры. Решение проблем в разном контексте : [пер. с англ.] / М. Спэнгл, М. Айзенхарт. – Х. : Гуманитарный Центр, 2009. – 592 с.

Gymer N. O. The role of intercultural juridical communication in the system of internal affairs authorities

In the article it was analyzed the notion of intercultural juridical communication, it was also characterized its basic principles and peculiarities, which affects the forming of communicative competence of internal affairs authorities' officials. Direct knowing of these peculiarities of intercultural communication in communicating will help to avoid a lot of misunderstandings, which arise in course of interaction of internal affairs authorities' representatives with regular citizens.

Key words: communication, intercultural juridical communication, juridical communicative competence, principles of communication.

Гимер Н. О. Роль межкультурной правовой коммуникации в системе органов внутренних дел

В статье проанализировано понятие межкультурной коммуникации, охарактеризовано главные ее принципы и особенности, которые влияют на формирование коммуникативной компетенции работников внутренних дел. Знание особенностей межкультурной коммуникации в общении поможет не допустить непонимания между органами внутренних дел и гражданами.

Ключевые слова: коммуникация, права межкультурной коммуникация, правовая коммуникативная компетенция, принципы коммуникации.